

**INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
DAWNIEJ INSTYTUT HISTORII KULTURY MATERIALNEJ PAN**

KWARTALNIK HISTORII KULTURY MATERIALNEJ

INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
DAWNIEJ INSTYTUT HISTORII KULTURY MATERIALNEJ PAN

KWARTALNIK
HISTORII KULTURY
MATERIALNEJ

ROK LXI

WARSZAWA 2013

NR 2

REDAKCJA I KOMITET REDAKCYJNY

Redaktor — Andrzej Klonder
Zastępcy Redaktora — Elżbieta Mazur, Martyna Milewska
Sekretarze Redakcji — Magdalena Bis, Ludmiła Paderewska
Członkowie Komitetu — Maria Bogucka, Jarosław Dumanowski,
Andrzej Janeczek, Leszek Kajzer, Jan Klápště,
Elżbieta Kowalczyk-Heyman, Jerzy Kowalczyk,
Jerzy Kruppé, Maria Nietyksza, Raimo Pullat,
Janusz Sztetyło, Wojciech Szymański,
Andrzej Wyrobisz

Adres Redakcji:
00-140 Warszawa, Al. Solidarności (d. Świerczewskiego) 105
<http://www.iaepan.edu.pl/czasopisma/kwartalnik/index.html>
e-mail: kwartalnik@iaepan.edu.pl
tel. 22 620 28 81 w. 146

Skład i łamanie:
Krzysztof Anuszewski, tel. 22 629 44 78

Druk i oprawa:
OFICyna WYDAWNICZO-POLIGRAFICZNA „ADAM”
02-729 Warszawa, ul. Rolna 191/193
tel. 22 843 37 23, 22 843 08 79, tel./fax 22 843 20 52

Nakład 475 + 25 egz. Arkuszy wydawniczych 18,5. Papier offset 80 g.

Oddano do składania w listopadzie 2013 r., druk ukończono
w grudniu 2013 r.

SOMMAIRE

Editorial	183
---------------------	-----

ÉTUDES ET MATÉRIAUX

Anna Adamska, «D'ici vers l'éternité». Le testament dans le contexte de la science d'écrire pragmatique au tournant du moyen âge et de l'époque moderne	185
Aneta Pieniądz, Les relations entre frères et sœurs à la lumière des donations testamentaires du VII ^e au IX ^e siècle	201
Kateřina Jiřova, Les testaments du bas moyen âge provenant des terres tchèques. Les possibilités et les limitations des recherches	213
Katalin Szende, Les testaments et les déclarations de volonté orales. Les dispositions orales et les dispositions par écrit dans la pratique de rédiger les testaments en Hongrie en bas moyen âge	223
Judit Majorossy, Les archives des défunts. L'administration des actes de dernière volonté dans les villes hongroises du bas moyen âge	239
Agnieszka Bartoszewicz, Les langues indigènes dans les testaments des bourgeois cracoviens aux XIV ^e -XV ^e siècles	251
Maciej T. Radomski, La charge de maire juridique de la ville de Cracovie et son rôle dans la légalisation et la garde des testaments et des inventaires après décès au déclin du moyen âge	263
Katarzyna Warda, Les testaments des bourgeois de Radziejw en bas moyen âge  la lumière des livres d'échevins et de conseillers municipaux	269
Krzysztof Mrozowski, Controverse concernant héritage et bien et la culture relative aux questions de la loi des habitants de l'ancienne Varsovie  la moitié du XVI ^e siècle	277
Bogdana Petriřak, Les greffiers de Lww en tant que testateurs et héritiers depuis le XVI ^e siècle jusqu'  la première moitié du XVII ^e siècle	295
Natalia Sliř, Les testaments des bourgeois de Grodno dans la première moitié du XVII ^e siècle	305
Natalia Bious, Les conflits dans les familles des habitants de Volyn  la lumière des testaments du XVII ^e siècle	317
Anetta Gowacka-Penczynska, Les objets «anciens» et «de valeur» dans les testaments et les inventaires des bourgeois des petites villes de Wielkopolska (Grande Pologne) au XVII ^e siècle	327
Magdalena Zowczak, «Lettre  St Pierre» dans les enterrements des XVI ^e -XVIII ^e siècles  la lumière des pratiques funéraires actuelles et des prières orthodoxes	339
Jerzy Kaliszuk, Vivif ou mort? Les marques de la mort (<i>signa mortis</i>) dans les écrits des cloîtres en Pologne en bas moyen âge	353
Mariola Jarczykwa, Les oraisons funèbres des catholiques et des protestants aux obsèques des vques Eustachy Wołowicz et Marcin Tryzna	361

CHRONIQUE SCIENTIFIQUE

« <i>Europa Iagellonica</i> 1386-1572 : art, culture et politique en Europe Centrale sous l'empire des Jagellons», conférence scientifique, Château royal à Varsovie, les 11-12 janvier 2013 — Olga Miriam Przybyłowicz	369
«Sept cents ans de Varsovie», conférence scientifique, Varsovie, le 23 avril 2013 — Magdalena Bis, Wojciech Bis	373
«Le sort de l'héritage des cloîtres liquidés en Wielkopolska (Grande Pologne) sous le règne prusse (jusqu'à 1871)», conférence internationale à Poznań, les 4-7 avril 2013 — Olga Miriam Przybyłowicz	376
Conférence « I ^{er} Séminaire de Bydgoszcz sur la reconstruction scientifique. La jeunesse de l'histoire. Reconstruction historique dans l'espace et la conscience sociale des régions de Kujawy et Pomorze », Bydgoszcz, le 22 mars 2013 — Adam Kosecki	378

CONTENTS

From the Editors	183
----------------------------	-----

STUDIES AND MATERIALS

Anna Adamska, 'From here to eternity'. Mediaeval and early-modern testaments from the perspective of pragmatic literacy	185
Aneta Pieniędz, Relationships between siblings in the light of testaments from the 8 th –9 th c.	201
Kateřina Jiřova, Late-mediaeval testaments from Bohemia. Research opportunities and limitations	213
Katalin Szende, Testaments and oral statements of will. Orality and literacy in testamentary practice in Hungary in the late Middle Ages	223
Judit Majorossy, Archives of the dead. The record and storage of last wills in Hungarian towns in the late Middle Ages	239
Agnieszka Bartoszewicz, Vernacular languages in the last wills of Cracow burghers in the 14 th –15 th c.	251
Maciej T. Radomski, The office of Cracow court vogt and its role in authenticating and storing testaments and probate inventories in the late Middle Ages	263
Katarzyna Warda, Late-mediaeval burgher testaments from Radziejow in the light of magistrate and town council books	269
Krzysztof Mrozowski, A controversy over inheritance as testimony of the legal culture of Warsaw in the mid 16 th c.	277
Bogdana Petriřak, The municipal clerks of Lviv as testators and inheritors from the 14 th c. to the first half of the 17 th c.	295
Natalia Sliř, Testaments of Grodno burghers in the first half of the 17 th c.	305
Natalia Bious, Family conflicts in Volhynian towns in the light of testaments from the 17 th c.	317
Anetta Gowacka-Penczynska, 'Old' and 'precious' objects in burghers' testaments and probate inventories from small towns in Great Poland in the 17 th c.	327
Magdalena Zowczak, 'The letter to St Peter' in 16 th –18 th century burials in the light of contemporary funeral ceremonies and apocryphal prayers	339
Jerzy Kaliszuk, Dead or alive? Signs of death (<i>signa mortis</i>) in Polish monastic writings in the late Middle Ages	353
Mariola Jarczykowa, Catholics' and Protestants' speeches at the funerals of bishops Eustachy Wołowicz and Marcejan Tryzna	361

CHRONICLE

- The conference “*Europa Jagiellonica* 1386–1572. Art, culture and politics in Central Europe in the times of the Jagiellonian dynasty”, the Royal Castle in Warsaw, 11–12 January 2013 — Olga Miriam Przybyłowicz 369
- The conference “700 years of Warsaw”, Warsaw, 23 April 2013 — Magdalena Bis, Wojciech Bis 373
- The international conference “The heritage of monasteries dissolved in Great Poland under the Prussian rule (until 1871)”, Poznań, 4–7 April 2013 — Olga Miriam Przybyłowicz 376
- The conference “The 1st Bydgoszcz seminar in historic reconstruction. The youth of history. Historic reconstruction in the space and social consciousness of Kuyavia and Pomerania”, Bydgoszcz, 22 March 2013 — Adam Kosecki 378

SPIS TREŚCI

Od Redakcji	183
-----------------------	-----

STUDIA I MATERIAŁY

Anna Adamska, „Stąd do wieczności”. Testament w perspektywie piśmienności pragmatycznej na przełomie średniowiecza i epoki nowożytnej	185
Aneta Pieniądz, Relacje między rodzeństwem w świetle donacji testamentowych VIII–IX w.	201
Kateřina Jiřov, Poznośredniowieczne testamety z ziem czeskich. Możliwořci i ograniczenia badań	213
Katalin Szende, Testamety i ustne ořwiadczenia woli. Oralnořć i piřmiennořć w procesie sporządzania testametw na Węgrzech w poznym średniowieczu	223
Judit Majorossy, Archiwa zmarłych. Administrowanie aktami ostatniej woli w miastach węgierskich poznego średniowiecza	239
Agnieszka Bartoszewicz, Języki wernakularne w testametych mieszczan krakowskich XIV–XV w.	251
Maciej T. Radomski, Urząd krakowskiego wójta sądowego i jego rola w uwierytelnianiu i przechowywaniu testametw i inwentarzy pořmiertnych u schyłku średniowiecza	263
Katarzyna Warda, Testamety mieszczan radziejowskich w poznym średniowieczu w świetle ksiąg ławniczych i radzieckich	269
Krzysztof Mrozowski, Spór o <i>spadek y o ymiene</i> a kultura prawna mieszkańców Starej Warszawy w połowie XVI wieku	277
Bogdana Petriřak, Pisarze miejsy lwowscy jako testatorzy i spadkobiercy od XIV do pierwszej połowy XVII wieku	295
Natalia Sliř, Testamety mieszczan grodzieńskich w pierwszej połowie XVII w.	305
Natalia Biłous, Konflikty w rodzinach mieszkańców miast Wołynia w świetle testametw z XVII wieku	317
Anetta Głowacka-Penczynska, Rzeczy „stare” i „cenne” w testametych i inwentarzach mieszczanskich małych miast Wielkopolski w XVII w.	327
Magdalena Zowczak, „List do św. Piotra” w pochówkach XVI–XVIII w. w świetle ówczesnych praktyk pogrzebowych oraz modlitw apokryficznych	339
Jerzy Kaliszuk, Źyw czy umarły? Znaki śmierci (<i>signa mortis</i>) w piřmiennictwie klasztornym w Polsce poznego średniowiecza	353
Mariola Jarczykova, Mowy katolików i ewangelików na pogrzebach biskupów Eustachego Wołłowicza i Marcjana Tryzny	361

KRONIKA NAUKOWA

„ <i>Europa Jagiellonica</i> 1386–1572. Sztuka, kultura i polityka w Europie Środkowej za panowania Jagiellonów”, konferencja naukowa, Zamek Królewski w Warszawie, 11–12 stycznia 2013 r. — Olga Miriam Przybyłowicz	369
„Siedemset lat Warszawy” – konferencja naukowa, Warszawa, 23 kwietnia 2013 r. — Magdalena Bis, Wojciech Bis	373
„Losy dziedzictwa po klasztorach skasowanych w Wielkopolsce pod rządami pruskimi (do 1871 r.)”, konferencja międzynarodowa w Poznaniu, 4–7 kwietnia 2013 r. — Olga Miriam Przybyłowicz	376
Konferencja „I Bydgoskie Seminarium Rekonstrukcji Historycznej. Młodość historii. Rekonstrukcja historyczna w przestrzeni i świadomości społecznej Kujaw i Pomorza”, Bydgoszcz, 22 marca 2013 r. — Adam Kosecki	378

WYDAWNICTWO INSTYTUTU ARCHEOLOGII I ETNOLOGII POLSKIEJ AKADEMII NAUK

* MONOGRAFIE

* CZASOPISMA

- * ARCHEOLOGIA
- * ARCHEOLOGIA POLONA
- * ARCHEOLOGIA POLSKI
- * ETNOGRAFIA POLONA
- * ETNOGRAFIA POLSKI
- * FASCICULI ARCHAEOLOGIAE HISTORICAE
- * JOURNAL OF URBAN ETHNOLOGY
- * KWARTALNIK HISTORII KULTURY MATERIALNEJ
- * PRZEGLĄD ARCHEOLOGICZNY
- * RATOWNICZE BADANIA ARCHEOLOGICZNE
- * SPRAWOZDANIA ARCHEOLOGICZNE

* SERIE WYDAWNICZE

- * ARCHEOLOGICZNE ZESZYTY AUTOSTRADOWE
- * COLLECTIO ARCHAEOLOGICA, HISTORICA ET ETHNOLOGICA
- * INTERDISCIPLINARY MEDIEVAL STUDIES
- * KATALOG ZABYTKÓW BUDOWNICTWA PRZEMYSŁOWEGO W POLSCE
- * ORIGINES POLONORUM
- * POLSKIE BADANIA ARCHEOLOGICZNE
- * SPOTKANIA BYTOMSKIE
- * VIA ARCHAEOLOGICA
- * VIA ARCHAEOLOGICA POSNANIENSIS

Pełna oferta wydawnicza jest dostępna na: www.iaepan.edu.pl
Zapraszamy do naszej księgarni czynnej Pon.–Pt. 11.00–19.00
Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa
www.iaepan.edu.pl; bookshop@iaepan.edu.pl; tel. +48 22 620 2882 w. 114